

SÚLYOS ÉS HALMOZOTTAN FOGYATÉKOS TANULÓK FEJLESZTŐ NEVELÉS-OKTATÁSÁNAK REHABILITÁCIÓS PEDAGÓGIAI PROGRAMJA

**Kozmutza Flóra Általános Iskola és Szakiskola Pápay Endre
Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Kollégium és Egységes
Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény**

2024

Tartalom

1.	Bevezetés	3
1.1	Törvényi hivatkozások.....	3
2.	A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók tanulási sajátosságai, nevelésének-oktatásának céljai	5
2.1	A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek tanulási sajátosságai.....	5
3.	A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók nevelésének – oktatásának alapelvei	6
4.	A Nemzeti alaptanterv alkalmazása a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók nevelése-oktatása során	8
4.1.1	Testi és lelki egészség.....	8
4.1.2	Az énkép, az önismeret kialakulása és a környezet fokozatos megismerése.....	8
4.1.3	Az önrendelkezés elismerése, a gyermekkor megélésének biztosítása és felkészülés a felnőtt lét szerepeire.....	8
4.1.4	Médiatudatosságra nevelés:.....	8
4.1.5	A tanulás tanítása.....	9
4.1.6	Nemzeti öntudat, hazafias nevelés:.....	9
5.	A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók kiemelt tanulási és nevelési-oktatási feladatai és területei	9
5.1	Kommunikáció.....	9
5.2	Mozgásnevelés.....	11
5.3	Az érzékelés-észlelés és az értelem fejlesztése, a valóság kognitív birtokbavétele – A dologi, az emberi és a természeti világ jelenségeinek megértése.....	13
5.4	Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységekre nevelés – Az emberi lét esztétikai dimenziójának megtapasztalása és a kreatív tevékenységek ösztönzése.....	15
5.5	Érzelmi és szociális nevelés – Az én pozitív megtapasztalása, megnyílás a közösség felé, a kommunikáció kulturált formáinak elsajátítása.....	16
5.6	Fejlesztő gondozás – Önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés, az önállóság és önellátás képességének elsajátítása, az emberisükséglet-kielégítés kultúrájának megismerése.....	18
6.	Az iskolai fejlesztés	20
6.1	Differenciálás, egyéni tanulási utak, erősségek, fejlesztendő területek, habilitáció és rehabilitáció.....	20
6.1.1	Állapotfelmérés.....	20
6.1.2	Egyéni (individuális) nevelési – oktatási - fejlesztési terv.....	20
6.1.3	Éves terv.....	21
6.1.4	Heti terv.....	22
6.1.5	Napirend/Órarend.....	23
6.1.6	A csoportban végzett nevelés, oktatás.....	23
6.1.7	Terápiás eljárások.....	23
6.2	A tanulók értékelése.....	24
6.3	Gyermekétkeztetés rendje.....	24
6.4	Egészségügyi problémák, gondozási feladatok ellátása.....	24
6.5	Bekapcsolódás az intézmény hagyomány rendszerébe.....	25
6.6	Szülői kapcsolattartás.....	25
6.7	Pedagógiai dokumentációk.....	25
1.	sz. Melléklet: Havi ütemterv.....	26
2.	sz. Melléklet: Napirend.....	31

1. Bevezetés

„A súlyos és halmozott fogyatékoság az egész élet során fennálló állapot, amelyre jellemző, hogy a testi struktúrák károsodása következtében a speciálisan humán funkciók - mint a kommunikáció, a beszéd, a mozgás, az értelem és az érzékelés-észlelés - minimálisan két területén súlyos vagy legsúlyosabb mértékű zavar mutatható ki. Ennek következtében az érintett személy pszichofizikai teljesítményei extrém mértékben eltérnek az átlagtól, így tevékenységeiben erősen akadályozottá válik, és társadalmi részvételében jelentősen korlátozott lehet. A súlyos és halmozott fogyatékoság hátterében rendszerint a korai életszakaszban bekövetkező, a központi idegrendszert érintő komplex károsodás áll. A fogyatékoságok a legkülönbözőbb kombinációkban és súlyossági fokozatokban, esetleg eltérő időben jelenhetnek meg.” (32/2012 EMMI rendelet)

A súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek akadályozottságuk szerinti besorolása

Hat terület (fő-kategória) különböztethető meg:

- Motoros funkciók (mozgás) eltérései;
- Értelmi funkciók (adaptív magatartás, gondolkodás, kognitív funkciók) eltérései;
- Kommunikációs funkciók eltérései;
- Érzékszervi funkciók (látás, hallás) eltérései;
- Magatartási, viselkedési funkciók eltérései;
- Társuló – a nevelés feltételeit befolyásoló – betegségek. (Márkus 2005, 80.)

Iskolánkban a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók számára a fejlesztő nevelés-oktatás a 2007-2008-as tanévben kezdődött.

A fejlesztő iskolai csoportokat gyógypedagógusok – a fogyatékoság típusának és súlyosságának megfelelő szakos – vezetik.

Munkájukat konduktor, logopédus és nevelő-oktató munkát közvetlenül segítő gyógypedagógiai asszisztensek segítik. A két csoport fejlesztése akadálymentes épületben, vizesblokkal, közös mozgásfejlesztő teremben a fogyatékoságukhoz alkalmazkodó interaktív, kommunikációt fejlesztő eszközök mellett történik.

1.1 Törvényi hivatkozások

- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
- **A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. tv.**

„ 15. § (1) * A gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézmény a kizárólag sajátos nevelési igényű gyermekeket, tanulókat ellátó nevelési-oktatási intézmény, amely a szakértői bizottság véleménye alapján vehető igénybe. A gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézmény a 7. § (1) bekezdés a)-h), j) vagy m) pontja szerinti nevelési-oktatási intézményként, vagy ha kizárólag súlyos és halmozottan fogyatékos tanulókat lát el, fejlesztő nevelést-oktatást végző iskolaként működik.

(2) Ha a sajátos nevelési igényű gyermek súlyos és halmozottan fogyatékos, attól az évtől kezdődően, hogy tankötelessé válik, fejlesztő nevelés-oktatásban vesz részt.

(2a) A fejlesztő nevelés-oktatást a gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézmény látja el egyéni vagy csoportos formában:

- a) saját intézményében külön erre a célra létrehozott csoportban,

b) otthoni ellátás keretében,

c) abban az intézményben, amely a gyermek ápolását, gondozását ellátja.

(3) A súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek fejlesztő nevelés-oktatás keretében teljesíti a tankötelezettségét. A fejlesztő nevelés-oktatást az oktatásért felelős miniszter rendeletében foglaltak alkalmazásával, a sajátos nevelési igény típusának megfelelő gyógypedagógus, konduktor foglalkoztatásával, a szülő igénye, a gyermek állapota és a szakértői bizottság fejlesztő foglalkozások heti óraszámára vonatkozó javaslatának figyelembevételével kell megszervezni. A heti fejlesztő foglalkozások száma nem lehet kevesebb húsz óránál. Indokolt esetben a szülő kérésére, ha a gyermek állapota szükségessé vagy lehetővé teszi, ennél több vagy kevesebb óraszám is megállapítható. Megszervezésekor e törvénynek a tankötelezettségre, a pedagógiai munka szakaszaira, a Nat-ra és a kerettantervekre, az intézménytípusokra, a tanítási év rendjére, a tanítási, képzési idő rendjére, a tanulói jogviszony létesítésére, a gyermek, tanuló kötelességének teljesítésére és a felnőttoktatásra vonatkozó rendelkezéseit nem lehet alkalmazni.

(4) A fejlesztő nevelés-oktatásban a tanuló annak a tanítási évnél az utolsó napjáig köteles részt venni, amelyben betölti a tizenhatodik életévét és annak a tanítási évnél az utolsó napjáig vehet részt, amelyben betölti a huszonharmadik életévét. A fejlesztő nevelés-oktatásban a tanulókat a sajátos nevelési igényük, fejlettségük és életkoruk alapján osztják be fejlesztő csoportokba.

(5) Ha a tanuló - a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint - iskolába járással nem tud részt venni a fejlesztő nevelés-oktatásban, a tankötelezettségét a fejlesztő nevelés-oktatást nyújtó iskola által szervezett egyéni fejlesztés keretében teljesíti. Az egyéni fejlesztés megszervezhető

a) otthoni ellátás keretében,

b) abban az intézményben, amely a gyermek ápolását, gondozását ellátja.

A tankötelezettség teljesítését a fejlesztő nevelés-oktatást végző iskolában az a gyermek kezdeni meg, aki augusztus 31. napjáig a hatodik életévét betölti. (A szülő kérelmére az a gyermek kezdeni meg, aki december 31. napjáig a hatodik életévét betölti.) A csoportok maximális létszáma hat fő.

A tanulói jogviszony megszűnése: A fejlesztő nevelés-oktatásból a gyermekek csak szakértői bizottsági javaslatra, intézményi vagy szülői kezdeményezésre kerülhetnek más intézménybe. A tanulói jogviszony egyéb esetekben, a köznevelési törvényben meghatározott tankötelezettségi korhatár elérésekor szűnik meg.

A fejlesztő nevelés-oktatást végző iskolai nevelés a fejlesztő nevelés-oktatást végző iskolai rehabilitációs pedagógiai program és a tanév helyi rendjét meghatározó éves munkaterv alapján folyik.

A fejlesztő nevelés-oktatást, fejlesztést egyrészt a köznevelési törvény, másrészt a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei kiadásáról megfogalmazott ajánlásoknak megfelelően kell megszervezni.

A fejlesztő nevelés a súlyos és halmozottan fogyatékos, tanköteles korú gyermekek számára szervezett – a tanév rendjéhez igazodó, tanítási évfolyamokra nem tagolódó, de felépítésében az elért fejlődési szakaszokat követő egységes folyamat.

A fejlesztő nevelés teljes időtartama egészségügyi és pedagógiai rehabilitációs célú foglalkoztatásnak minősül.

A súlyos és halmozott fogyatékoság az egész élet során fennálló állapot, amelyre jellemző, hogy a testi struktúrák károsodása következtében a speciálisan humán funkciók minimálisan két területén súlyos vagy legsúlyosabb mértékű zavar mutatható ki.

E tanulók egész életükben a környezet fokozott mértékű és folyamatos komplex segítségére, támogatására utaltak. Személyiségük kibontakoztatása és életminőségük javítása érdekében fejlesztő nevelésre van szükségük.

A rehabilitációs program elkészítésénél figyelembe vesszük:

- a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók pedagógiájának alapelveit
- a szülők elvárásait, a nevelés és oktatás helyi célkitűzéseit és lehetőségeit

Az irányelv meghatározza a fejlesztő nevelés kiemelt céljait, alapelveit, a fejlesztés legfontosabb területeit és feladatait. Pedagógiai programunk elvi vezérfonalát adja, egyben a gyakorlati megvalósításhoz konkrét segítségül szolgál.

2. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók tanulási sajátosságai, nevelésének-oktatásának céljai

A nemzeti alaptantervben meghatározott kiemelt fejlesztési célok a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók nevelése, oktatása, fejlesztése során úgy értelmezhetőek, hogy azok a tanulók személyiségállapotához igazítottan, elsősorban a szükséges képességek és készségek megalapozása, kialakítása útján valósulnak meg. A tanulók fejlesztő nevelés-oktatása, a nevelés során gyermeki jogait is gyakorolva szociálisan, érzelmileg, értelmileg képessé válnak a sikeres társadalmi beilleszkedésre.

2.1A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek tanulási sajátosságai

- *Kötődés a tárgyakhoz és a jelenhez:* A gyermek figyelmét és érdeklődését elsősorban azok a tárgyak és jelenségek kötik le, amelyek térben és időben közel vannak hozzá, tartalmilag pedig „testközeliek”, azaz leginkább közvetlenül rá vonatkoznak.
- *Cselekvéses tanulás és komplex (totális) kommunikációs beágyazottság:* Minden élethelyzetben és minden tevékenység során biztosítani kell az aktív nagymozgásos vagy finommotoros részvétel lehetőségét. A tanulási szituációt és tartalmakat több oldalról megerősítő, szemléltető - nem verbális, metakommunikációs és verbális - jelzésekkel lehet kiegészíteni.
- *Tevékenységtanulás kis lépésekben:* A tevékenységeket kis lépésekre kell bontani. A pedagógus csak és kizárólag annyi segítséget nyújtson, amennyi feltétlenül szükséges. Első a verbális segítségadás, szükség szerint non verbális jelzésekkel - gesztusok stb. - kiegészítve. Ezt követi a bemutatás és az utánzásra ösztönzés. A cél, hogy a gyermek a cselekvésláncolatot képes legyen néhány verbális vagy egyéb kommunikációs jelzésre végrehajtani.
- *A spontán tanulási szándék gyengesége:* Kiemelt jelentősége van a megfelelő tanulási motiváció kialakításának, melynek legfontosabb feltétele a jó kapcsolat kialakítása és a tanuló ismerete (hiányosságai, meglévő képességei, erősségei).

Célunk, hogy az egyéni képességekhez igazodva, differenciálás útján fejlesszük tanulóinkat. Fontosnak tartjuk, hogy a szülők számára támogatást nyújtsunk, és a gyermekeik életminőségén javítsunk.

Hosszú távú célunk, hogy tanulóink felkészüljenek a felnőtt életre, megfeleljenek a társadalmi elvárásoknak, elősegítve ezzel a társadalmi integrációjukat.

Tanulás: (figyelembe véve tanulási sajátosságait a tárgyakhoz és a jelenhez kötődnek)

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztő nevelése-oktatása során a tanulás és tanítás hagyományos felfogása nem alkalmazható. A tanuló és a gyógypedagógus közös tanulási folyamaton megy keresztül, amelynek során egymás jelzéseit, kettejük személyes viszonyát, egymás megértésének lehetőségeit tanulják, és a másikat önmaguk jelzéseinek megértésére, kifejezéseik helyes értelmezésére tanítják.

Ennek célja az egyes képességek, funkciók fejlődésének elősegítése és adott tevékenységek megtanítása.

Szem előtt kell tartani:

- a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek pedagógiájának alapvető tételeit, és
- a tanulási sajátosságait.

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek pedagógiájának alapvető tételei:

- A tanulás és tanítás kezdeti lépéseinek a tanulók legalapvetőbb szintű - akár vegetatív, a fizikai állapotváltozás legelemibb szintjén zajló - megnyilvánulásainak értelmes közlésként való felfogása és értelmezése
- A tanuló és a gyógypedagógus közti partneri kapcsolat fokozatos kialakítása
- Következetes együttműködés
- Kommunikációs lehetőségeik kipuhatolása, feltárása és kiaknázása
- Mindennapi cselekvésekre alapozottság
- A tanulás része és színtere az alapszükségleteik kielégítése is

3. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók nevelésének – oktatásának alapelvei

A súlyos halmozottan fogyatékos tanulók nevelésének, oktatásának során figyelembe kell venni tanulási sajátosságait:

- kötődnek a tárgyakhoz és a jelenhez,
- cselekvésen keresztül tanulnak komplex (totális) megerősítéssel kísérve,
- a tevékenységeken keresztül kis lépésekben tanulnak segítséggel, speciális irányítással,
- gyenge a spontán tanulási szándékuk.

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei:

– **A kommunikáció és interakció elve:** A világ jelenségeit intenzív testi kontaktuson keresztül kell a tanulók felé közvetíteni. Fel kell fedezni a kommunikatív szándékot a tanulók legegyszerűbb életműködéseiben is.

A nevelés-oktatás – személyes kapcsolatként értelmezett – folyamatában a gyógypedagógusnak a fogyatékos személy legegyszerűbb életműködéseiben, jelzéseiben is fel kell fedeznie a kommunikatív szándékot. Az interakció és a kommunikáció teszi lehetővé a kommunikatív viszony és a szociális kapcsolatok emberhez méltó alakulását, hozzájárul a csoportban történő nevelés megvalósításához, és segít a tanuláshoz szükséges motiváció kialakulásában és fenntartásában.

– **A normalizáció és a participáció elve:** Olyan életfeltételeket és életmodelleket kell biztosítani, amelyek a lehető legjobban megközelítik az életkoruknak megfelelő és társadalmilag érvényes mintákat. Ezek: az emberi méltóság tiszteletben tartása; a napi, heti, éves ritmus kialakítása, tapasztalatok az egyes életszakaszokról; a szexualitás világába történő belépés előkészítése a felvilágosítás és a visszaélésekkel szembeni védekezés megismertetése útján.

– **A komplexitás, a személyiségközpontúság, a szükséglet orientáltság és a rehabilitáció elve:** A tanulóknak speciális, átfogó, egymást kiegészítő, fejlesztő, támogató és gondozó eljárásokra, komplex pedagógiai szolgáltatásra van szükségük.

A pedagógiai tevékenység központja mindig a tanuló személyisége.

Alapfeltétel a szakemberek magas szintű felkészültsége.

A fejlesztés figyelembe veszi a súlyos és halmozottan fogyatékos tanuló élethelyzetét, a múltbeli tapasztalatokat, élményeket, a jelen állapotot és az érintettre váró jövőt: a múltat építve a jelenben a jövőre készít fel.

– **A kooperáció és a tudatosság elve:** A pedagógus és a tanuló közösen vesznek részt a tanítási – tanulási folyamat eseményeiben. Egységes elvárások, következetesség szükséges, ehhez fontos a tanulókkal foglalkozó valamennyi személy folyamatos információ és tapasztalat cseréje.

– **A differenciálás és individualizáció elve:** Egyéni gyógypedagógiai diagnosztizálás alapján egyéni fejlesztési tervek szerint valósul meg.

A differenciálás egyrészt pedagógiai szemlélet: az érzékenységet fejezi ki az egyéni különbségek iránt; másrészt pedagógiai gyakorlat, amely a különbségekhez való illeszkedést próbálja megvalósítani minden rendelkezésre álló eszközzel. A differenciálás egyik formája az egyéni tanulás, az individualizálás. A tanulás-tanítás az egyéni gyógypedagógiai állapotfelmérés alapján, egyéni (individuális) tanulási terv – egyéni fejlesztési terv – szerint zajlik, amelyben egyénre szabott a célkitűzés, a didaktikai-metodikai elemek kiválasztása, a feladatok megvalósítása és az értékelés.

– **Önrendelkezés elve:** lehető legszélesebb körben biztosítani kell a tanulók számára az önálló döntéshozatal lehetőségét, a saját sorsukat érintő kérdésekbe való aktív bevonódást.

– **Elfogadás elve:** megtanítjuk a gyermekeket a saját és a többi gyermek másságának megismerésére, elfogadására, valamint törekszünk szűkebb és tágabb környezetükkel megismertetni, elfogadtatni azt.

A fejlesztő nevelés intézményünk szerves részeként, a többi csoportunkkal azonos eséllyel és lehetőségekkel működik!

4. A Nemzeti alaptanterv alkalmazása a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók nevelése-oktatása során

4.1.1 Testi és lelki egészség

A testi és lelki egészség a személyes életminőség és jóllét egyik meghatározó eleme. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók pedagógiájának - különösen a fejlesztő nevelés-oktatás kezdetén - központi feladata az alapszükségletek kielégítése, a jó testi és lelki közérzet megteremtése, amelynek minden eleme az iskolai nevelés-oktatás alapvető, pedagógiai jelentőséggel bíró feladata is.

Szükségletek megélését és differenciált kielégítését szolgáló alapfeltételek megteremtése, kielégítésük kommunikatív, pedagógiai és terápiás elősegítése, az önállóság és az egészséges életmódra nevelés feladatainak programba építése.

4.1.2 Az énkép, az önismeret kialakulása és a környezet fokozatos megismerése

A személyiség fejlődésének és kibontakozásának alapfeltétele, hogy a tanulóknak kialakulhasson az identitástudat, önmagukat autonóm személyként, az emberi és dologi világ aktív résztvevőjeként tapasztalják meg.

- Meghatározó szerepet játszanak a személyes élmények és történések, amelyek az érintett személy egyedi élettörténetének alkotóelemeit adják.
- Meg kell tanulniuk elkülöníteni magukat más személyektől, s a testséma kiépítése révén meg kell tapasztalniuk testük és - ezzel párhuzamosan - személyiségük határait.
- Lehetővé kell tenni számukra az eltérő szenzoros modalitások (látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás) közötti összefüggések megtapasztalását, illetve az ugyanazon modalitások által közvetített eltérő tartalmak elkülönítését.

4.1.3 Az önrendelkezés elismerése, a gyermekkor megélésének biztosítása és felkészülés a felnőtt lét szerepeire

- Az önállósodás, az autonóm döntéshozatal, a szociális kapcsolatok kiszélesedése, a párválasztás és a szexualitás világba való belépés a tanulók emberi jogai közé tartoznak.
- Az egyes életszakaszok jellemzői, a szükségletek és igények megjelenése alapján biztosítani kell a tanulók számára az önálló döntéshozatal és választás lehetőségét.

4.1.4 Médiatudatosságra nevelés:

- igazodjanak el a mindennapos helyzetekben,
- érzék el a személyi függetlenség és az egyéni legmagasabb szintű önállóságot a kommunikációjukban, a szabadidő eltöltésében és a művelődés terén,
- ismerjék meg, használják az informatikai és számítástechnikai eszközöket, illetve egyéb más egyénre szabott kommunikációt segítő eszközöket.

4.1.5 A tanulás tanítása

- A tanuló és a gyógypedagógus közös tanulási folyamaton megy keresztül, amelynek során egymás jelzéseit, kettejük személyes viszonyát, egymás megértésének lehetőségeit tanulják, és a másikat önmaguk jelzéseinek megértésére, kifejezéseik helyes értelmezésére tanítják.

4.1.6 Nemzeti öntudat, hazafias nevelés:

- Ismerjék meg a kultúra alapvető fontosságú értékeit,
- szerezzenek tapasztalatot a képzőművészeti alkotásokról, zeneművekről, irodalmi művekről,
- tanulók környezete biztosítsa számukra az alapvető emberi jogokat.
- ismerjék meg hazánk kultúrájának legfontosabb értékeit, és alapvető emberi jogait.

5. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók kiemelt tanulási és nevelési-oktatási feladatai és területei

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztésének kiemelt feladatai és területei csak didaktikai szempontból választhatók el egymástól, a nevelés, oktatás folyamatában egymást áthatva, komplexen érvényesülnek.

5.1 Kommunikáció

A kommunikáció fejlesztés célja, hogy a tanulókat eljuttassa az általuk elérhető legmagasabb szintre a beszédmegértés, a beszéd és a kommunikáció területén, hogy elősegítse a körülöttük lévő szűkebb és tágabb környezetbe való beilleszkedést. Ezért a fejlesztés elsődleges célja a gyermekek és környezetük közötti kapcsolat kialakítása, a kommunikációs lehetőségek alapfeltételeinek feltárása és megteremtése, amely által képesek lesznek kifejezni szükségleteiket és igényeiket, kapcsolatba lépni más emberekkel és hatást gyakorolni környezetükre.

- **bármely megnyilvánulás és testi - akár valamely vegetatív funkcióval összefüggő - állapot értelmes közlésként való értelmezése, és annak a testi kommunikáció eszközeivel való megválaszolása.** A megnyilvánulások közlésként való értelmezése.
- **a tanulók és a gyógypedagógus közti bizalmas, bensőséges kapcsolat kialakítása, valamint a kommunikáció iránti igény felkeltése és megerősítése.** Bizalmas és bensőséges kapcsolat kialakítása: A tanulók kommunikációs motiváltságának felkeltéséhez a tanulók és a velük foglalkozók között bizalmas, partneri és baráti kapcsolat kialakítására van szükség, melynek alapja a személyi állandóság (pl. néven szólítás, kézbevitel, simogatás, a gyermek jelzéseinek figyelembevétele és az arra adott válaszok) - biztosítható.

A gyógypedagógus feladata:

- törekedjen a tanulók figyelmének megtartására a tanulók által feldolgozható jelekkel (a szem- és testkontaktus folyamatos fenntartásával, a gyermekhez intézett beszéddel);

- adjon adekvát, megfelelően időzített feleletet a tanulók reakcióira, hangadásaira (sírás, gögicselés, gagyogás), mozdulataira (mosoly, gesztikuláció);
- kísérje az egyes helyzeteket beszéddel, folyamatosan visszatérő elemekkel (jelzésként szolgáló mozdulatok, a helyzet megnevezése, ismétlődő testhelyzet felvétele, a szituációra jellemző tárgy megmutatása stb.);
- adjon megfelelő időt és segítséget a tanulóknak a helyzet megértésére és az orientálódásra.
- forduljon a tanulók felé újra és újra minél több kommunikációs csatorna kihasználásával (szólítsa meg őket, beszéljen hozzájuk, kérdezzen tőlük, énekeljen nekik, vegye kézbe őket stb.);
- fejezze ki önmagát, saját érzéseit és gondolatait, és erősítse meg a tanulóknak azt az érzést, hogy érdemes kommunikálniuk és kifejezniük magukat;
- minden megnyilvánulásnak tulajdonítson értelmet, és adekvát módon feleljen ezekre;
- a kommunikáció folytonosságát igyekezzon biztosítani oly módon is, hogy tapasztalatait rendszeresen megosztja a tanulókkal foglalkozó többi személlyel, így a szülőkkel is.

- **a tanulók szükségleteinek kommunikációval kísért kielégítése, a gondozási folyamatokban a pedagógiai és terápiás szempontok érvényesítése,**

A gyógypedagógus feladata:

- Az alapvető szükségletek kielégítésének alkalmában mindig kommunikációval kell kísérni a cselekvést, a folyamatot komplex - egyénre szabott -, totális kommunikációs jelzésekkel kísérve a szokások kialakítására kell törekedni. A rituálék és szokások segítik a tanulókat a szituáció felismerésében, mely az adekvát együttműködés feltétele.
- Vegyen észre minden apró kommunikációs jelzést, ami a tanulók aktuális szükségleteire utalhat.

- **az elemi kapcsolatfelvétel formáinak kialakítása, a mindennapos rutin helyzetekben való tájékozódás elősegítése, a választás lehetőségének felkínálása, az igen-nem elkülönítése és alkalmazása.**

A gyógypedagógus feladata:

- Alakítson ki stabil szemkontaktust a tanulókkal.
- Egyénre szabott módon alakítsa ki a tanulók számára érthető üdvözlés és köszönés formáit, amelyeket a tanulók is használni tudnak, és amelyeket mások is alkalmazhatnak.
- Biztosítson lehetőséget, hogy a tanulók akár szóban, akár bármely más kommunikációs eszközzel igent és nemet mondjanak, kifejezzék elutasításukat egy helyzettel, személlyel vagy tárggyal kapcsolatban.
- Teremtse választási helyzetet, amelyben a tanulók megérthetik, hogy szükségleteik kielégítésére két vagy több módon is lehetőség nyílik.

- **a nyelvi kommunikáció bevonása a nevelés-oktatás folyamatába, ezzel a valóság nyelvi birtokbavételének, a beszélt és írott kommunikációs formák elsajátításának előkészítése,**

A gyógypedagógus feladata:

- A nevelési-oktatási helyzeteket beszéddel vagy énekkel kísérje, a tárgyakat, eseményeket és személyeket nevezze meg, szem előtt tartva a „mindig ugyanazt, mindig ugyanúgy” szabályát.
 - Figyeljen arra, hogy a nyelvet kísérő metakommunikatív és paranyelvi mozzanatok (hangsúly, hanglejtés, dallam, ritmus) emocionális tartalmakat közvetítenek, és hitelesítik – vagy éppen cáfolják – a beszéd tartalmát. Ha szükséges gesztusnyelvvvel vagy egyéb alternatív kommunikációs formában kísérje.
 - Fejezze ki saját véleményét („Én szeretnék ezzel a labdával játszani. És te?”), ezzel minden egyes tanulót ösztönözzön kommunikációra.
 - Tegye lehetővé, hogy a tanuló reagáljon, kifejezze saját attitűdjét, tiltakozását vagy beleegyezését
- **Alternatív és augmentatív kommunikációs lehetőségek feltárása, a kommunikációs eszköztár egyénre szabott kiválasztása**

A gyógypedagógus feladata:

Figyelembe véve a tanuló mozgásállapotát, érzékszerveinek működését, kognitív képességeit, motiválhatóságát, kommunikációs igényét és szintjét, a gyógypedagógus válassza ki a tanuló számára legmegfelelőbb kommunikációs eszköztárat.

- **A tanulók egymás közti kommunikációjának ösztönzése: egymás üdvözlése, közösen végzett feladatok és játékok alkalmazása, a csoportos foglalkozások során a tanulók cselekvéseinek egymás számára is értelmezhetővé és hozzáférhetővé tétele, a társakkal való test-, szemkontaktus formáinak megtapasztaltatása**
- **A tágabb - idegen - környezetben való kommunikáció megtanulása, a nagyobb önállóság és a szélesebb kulturális közösség életében való aktív részvétel lehetőségének megteremtése**

A gyógypedagógus feladata:

- Az iskolán kívüli foglalkozások, kirándulások, más iskolák tanulóival való találkozás, közösségi tanulási és játéklehetőségek felajánlása.

5.2Mozgásnevelés

A testséma kialakítása, a mozgás örömeinek átélése és az önálló cselekvés ösztönzése a legfőbb cél.

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek, tanulók többsége - túlnyomó részben a központi idegrendszeri (agy) sérülés domináns jelenlétéből fakadóan - súlyos fokban mozgáskorlátozott.

E területen a nevelés, oktatás, fejlesztés célja a tanuló testsémája kialakulásának elősegítése, a mozgásszerv-rendszer optimális működésének biztosítása, a károsodott tartási és mozgási funkciók korrekciója, kompenzációja, az állapotromlás megelőzése, és a mindennapos tevékenységek, valamint a tanulás, játék- és munkatevékenységek motoros feltételeinek kialakítása.

A mozgásfejlesztés, amely a gyermek állapotának megfelelően lehet egyéni vagy csoportos mozgásnevelés, aktív gyógytorna. Ezért a napi mozgásfejlesztést szükség szerint gyógytornász, konduktor is segíti.

- **A szenzomotoros depriváció** (az érzékelés-észlelés és mozgás nehezítettségéből adódó ingerhiányos állapot) **csökkentése, a szenzomotoros területen kialakult fejlődési elmaradások pótlása célzott ingerléssel, passzív mozgatással (mozgásérzékelés) mozgásvezetéssel kiváltott (facilitált) mozgásokkal; az önindította mozgások ösztönzésével, a célirányos, akaratlagos mozgások optimális feltételeinek megteremtése érdekében a testkép, testséma kialakítása és fejlesztése:** a saját test megélése és a testséma kialakítása, a tér és a téri viszonylatok megélése és tudatosítása, testi kommunikáció alkalmazása, aktivitás felkeltése, motoros válaszadás ösztönzése.

Gyógypedagógus feladata:

- tegye lehetővé a test érzékelését mozgás közben, nyugalmiállapotban, a lazítás és feszítés állapotaiban,
 - tegye lehetővé a test térbeli helyzetének érzékelését különböző testhelyzetek felvételével és ezek megváltoztatásával
 - tegye lehetővé az egyes testrészek differenciált érzékelését különböző szomatikus és vibratorikus (vibrációs, rezgés) ingerek biztosításával;
 - tegye lehetővé a rendelkezésre álló térben, annak eszközeit kihasználva a saját testnek az emberekhez és a dolgokhoz viszonyított helyzetének a térben való érzékeltetését,
 - tegye lehetővé a test pozitív megélését és a mozgás fejlődését az alapvető szükségletek kielégítése során - a fejlesztő gondozás módszerét is alkalmazva.
 - tegye lehetővé a tanulók aktív és passzív módon is megtapasztalhatóságát a különféle téri viszonylatokat;
 - biztosítson különböző ingereket, ami mozgásra ösztönöz
 - Az önálló mozgásaktivitásra képes tanulók mozgásra ösztönzésével (gurulások, csúszások, forgások stb.) a gyógypedagógus segítse őket abban, hogy saját mozgásukról szenzoros visszajelzést kapjanak.
 - A saját aktivitás felkeltése, motoros válaszadás ösztönzése
 - A szomatikus, vesztibuláris, vibratorikus, akusztikus, vizuális, taktilis ingerek biztosítása során az aktív motoros válaszadásra történő ösztönzés.
- **Pozicionálás, testhelyzet-korrekción, a helytelen testtartás és testhelyzet megszüntetése, a kóros mozgásminták gátlása, a különböző tevékenységekhez szükséges stabil és biztonságos testhelyzetek kialakítása:**
- Helyes testhelyzetek felvétele: A helyes testhelyzetek (fekvés, ülés) kialakítása és alkalmazása - az általános testi funkciók (pl. légzés, emésztés, stb.) javítása,
 - A mindennapos (önkiszolgálási) tevékenységek lehető legönállóbb kivitelezése (vizelet- és székletürítés, tisztálkodás, öltözés-vetkőzés, étkezés stb.).
 - Gyógyászati és rehabilitációs segédeszközök alkalmazása: A tanulók szükségleteinek megfelelően a pozicionálás (fekvő, ülő és álló testhelyzetek váltakoztatásának) lehetővé tétele különböző segédeszközök alkalmazásával.
 - A helyzet- és helyváltató mozgások kialakításának előkészítése, segítése a szenzomotoros ingerlés eljárásainak felhasználásával, a motoros aktivitás fokozásával.
 - A helyzetváltató mozgások kialakítása és fejlesztése a fordulás, a végtagok emelése, a fej- és törzskontroll facilitálásával.

- A kézhasználat, manipuláció motoros feltételeinek javítása, kialakítása és fejlesztése
- **A mozgásfejlődés elősegítése a fizioiógias mozgássor szem előtt tartásával (a fejkontrolltól a felállásig): fej- és törzskontroll, testhelyzetek kialakítása, megtartása, helyzet- és helyváltoztatás**

A gyógypedagógus feladata:

- segítse a fej- és törzskontroll kialakulását az érintett testtájak ingerlésével, az izomzat erősítésével, a szükséges mozgáselemek facilitálásával, a kóros mozgásminták gátlásával.
- **A kézhasználat, a manipuláció motoros feltételeinek javítása, kialakítása és fejlesztése:** A taktilis, vibratorikus, vizuális ingerlés alkalmazásával a kéz érzékelésének, észlelésének elősegítése annak testsémába való stabil beépülése és a kézhasználat kialakítása érdekében.

A gyógypedagógus feladata:

- Koordináció fejlesztése: A szem-kéz, száj-kéz és két kéz koordinációjának kialakítása és fejlesztése a különböző testhelyzetekben.
- **A kommunikáció motoros feltételeinek javítása, kialakítása és fejlesztése:** pozicionálás, mozgásgyakorlatok végzése a kommunikáció kialakítása érdekében.

A gyógypedagógus feladata:

- segítse elő a mutatásra alkalmas testrészt (fej, felső végtag[ok], alsó végtag[ok]) célirányos mozgásainak kialakítását és gyakoroltatását;
- javítsa a beszédszervek funkcióit (légzőgyakorlatok, fonáció/hangadás, szájmotórium funkcióinak fejlesztése orális ingerléssel, masszázssal, evésterápiával stb.).

5.3 Az érzékelés-észlelés és az értelem fejlesztése, a valóság kognitív birtokbavétele – A dologi, az emberi és a természeti világ jelenségeinek megértése

Az érzékelhető és észlelhető világ megnyitása, a dologi és emberi világ rendjének felfedeztetése és a valóságmegismerés tágítása a magasabb rendű kognitív folyamatok bekapcsolásával.

A valóság megragadásának segítése, a szenzomotoros funkciók fejlesztése:

- A külvilág felé való fordulás és a dologi világ megélésének elősegítése:
 - egy elszigetelt világból a közös világba segítse eljutni a tanulót.
 - olyan új tapasztalatok megszerzését tegye lehetővé számára, melyek a kifelé fordulásra ösztönzik.
 - olyan élmények biztosítása, amelyek felkeltik érdeklődését, és amelyekre pozitív módon reagálhat.
 - Az aktivitásra ösztönző környezet kialakítása figyelemfelkeltő és könnyen mozdítható, működésbe hozható eszközök használatával valósítható meg.
 - A szenzoros funkciók fejlesztése: Szükséges minden érzékelési - vizuális, auditív, taktilis, kinesztetikus, proprioceptív, olfaktórikus és az ízleléssel

összefüggő - terület fejlesztése a következő szinteken: figyelem, érzékelés, észlelés, differenciálás, emlékezet, szerialitás.

- Az önindította mozgás elősegítése és annak következményei:
 - A gondolkodás későbbi műveletei az érzékszervi és a mozgásos struktúrák összekapcsolódásából erednek. Az észlelés és a mozgások koordinációjában a tanulás fontos szerepet játszik. Ehhez a tanuláshoz elengedhetetlen az önindított mozgások minél gyakoribb kivitelezése.
 - A cél az érzékelés és a mozgás (például a látás, a nyúlás és fogás, a hang irányába fordulás vagy a hangforrás keresése) összerendeződésének elősegítése.
 - A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulóknál az önindított mozgás gyakran nehezen kivitelezhető. Ezért a teret, eszközöket a tanuló adottságaihoz kell adaptálni, különös tekintettel arra, hogy a manipulálható tárgyaik legyenek számukra elérhető közelségben, vagy biztosítva legyen a tanuló számára a helyváltoztatás lehetősége.
 - Feladat a minél többértű térbeli tapasztalat megszerzésének biztosítása.
 - A világ felé fordulással az idő strukturálódása is kezdetét veszi. Az örömmel végzett cselekvéseket már lehet várni, s több örömteli cselekvésnek sorozata is lehet.
 - Törekedni kell a napi és heti rendszerességre, az időbeli tájékozódás - mely a kis egységektől halad a nagyobb egységek felé - megkönnyítésére. A napok sorrendje érzékeltethető az egyes napokra jellemző tevékenységek váltakozásával.
 - A gyógypedagógus erősítse meg az időbeli tájékozódást a tanulókkal alkalmazott - egyénre szabott, vizuális vagy taktilis - kommunikációs módszer segítségével is.
 - Az idő strukturálásának legalapvetőbb egységeit a természet változásai (napszakok, évszakok, állatok, növények és emberek fejlődése, növekedése stb.) adják, ezért a fejlesztő nevelés-oktatás biztosítsa annak lehetőségét, hogy a tanulók közvetlen tapasztalatokat szerezzenek a természeti világ jelenségeiről, és a velük kapcsolatos tevékenységeket maguk is végezhessek.

A szemiotikai funkciók megjelenésének, a valóság ábrázolásának segítése:

- A súlyosan halmozottan fogyatékos tanulóknál a valóság ábrázolását mozdulatokkal, szimbolikus játékkal, tárgyakkal, képekkel, taktilis jelzésekkel és verbalitással szükséges elősegíteni.
- A megfelelő mozgásos utánzásához rendszeres, önindított mozgásra és utánzásra érdemes mintára van szükség. Az utánzás ismételtetéssel kezdődik. A gyógypedagógus végezzen olyan gesztusokat, mozdulatokat, amelyeket a tanuló - még bizonyos idő elteltével is - maga is végre tud hajtani. Kezdetben a gyógypedagógus is utánozhatja a tanulót, ezzel könnyebben előhívhatja és megértetheti az utánzást.
- A funkcionális (sokszor sztereotip) játékhasználatból a gyógypedagógus segítse a játéktárgyak beépítését egy szerepsituációba (például a korábban csak ide-oda tologatott autó építőanyagot, vagy ennivalót szállítson).
- Alkalmat kell teremteni arra, hogy a tanulók a különböző mozdulatokkal, hangokkal, tárgyakkal jelölhessék és lejátszhassák a képzeletükben, emlékeikben élő valóságot, a szimbolikus játékon keresztül feldolgozhatják feszültségeiket is. A szerepjáték (babázás, fodrász játék, főzőcskézés, boltos játék) így fontos része lesz a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának.

- A rajzolás mint funkció kialakításához szükség van egyéni segítségnyújtásra (pozicionálás, adaptált segédeszközök stb.). A rajzolás lehet egyszerűen egy örömszerző tevékenység, magasabb szinten nem tudatos önkifejezési forma, kommunikációs eszköz.
- Az önálló mozgásra képes gyermekek kapjanak lehetőséget az önálló rajzolásra.
- A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulóknál a verbális kifejezések helyett sok esetben alternatív kommunikációs formákra van szükség, mely minden esetben a tanuló egyéni adottságaitól függően alakítandó ki. A jelek, szimbólumok, ábrák megértésének tanítása egyúttal az absztrakciót és a gondolkodást segíti.
- A kommunikációs forma építőköveinekalkalmasnak kell lenniük arra, hogy azokkal a tanuló saját világát leírhasa, gondolatait megjeleníthesse, s környezete felől érdeklődhessen. A tanulók egyéni adottságaitól és akaratától függ, hogy a számukra választott kommunikációs rendszer mekkora nyelvi egységeket tartalmaz. E nyelvi egységek a fejlesztés során tudatosan bővíthetők a tanuló értelmi képességei és akarata szerint.

Az elemi gondolkodási funkciók fejlesztése:

- Átmenet a ténylegesen elvégzett cselekvés és a csak fejben végzett értelmi műveletek szintje között. A tanulók ezen a szinten már képesek eligazodni az általuk ismert helyeken, eltalálnak az épület egyik pontjából a másikba, de nem képesek lerajzolni vagy más úton visszaadni, hogyan is találunk el oda. Emlékeik még mozgásosak, a reprezentáció új síkján még nem képesek rekonstruálni, amit a cselekvés síkján már megszereztek.
- A téri megismerés segítése személyre szabott segítség biztosításával.
- A bejárt, megismert teret jelölhetővé, játszhatóvá kell tenni. Kis lépésekben haladva, például a „hol van?” „merre találok?” „hová rajzoljam?” kérdések tudatosításával és sikeres megválaszolásának elősegítésével.
- A térben történt változások felfedezését, megértését segíti a tér ábrázolása makettekkel, terepasztallal, rajzokkal, mozgásos feladatokkal.
- A tanulók még nem képesek egyszerre több szempontot figyelembe venni, egyszerre csak egy kiválasztott szempont szerint értékelik a jelenségeket. A fejlesztés feladata annak kialakítása, hogy a tanulók egyszerre több szempontot is figyelembe és számba tudjanak venni.
- A közös játék alkalmas arra, hogy a játéktevékenységek során az eltérő szempontok, a többi tanuló perspektívája felismerhető, belátható legyen, és a tanuló megértse, hogy más szemszögből másképpen mutatkozhat meg ugyanaz a dolog.
- A halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztő nevelés-oktatásának a cselekvéses tanulás az alapja, de a meglassúbbodott vagy zavart motorium miatt számolni kell az érés esetleges időbeli elhúzóásával.

5.4 Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés – Az emberi lét esztétikai dimenziójának megtapasztalása és a kreatív tevékenységek ösztönzése

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók számára a műalkotások hozzáférhetővé tétele és azok önálló létrehozása, illetve az ehhez kapcsolódó feladatok a fejlesztő nevelés-oktatás integráns részét képezik. A zenei, mozgásos, képzőművészeti és irodalmi alkotások megtapasztalása és önálló létrehozása lehetővé teszi a tanulók számára a befogadás, a megértés

komplex emocionális és kognitív formáinak megtapasztalását, valamint a kreatív alkotás, létrehozás lehetőségét nyújtja számukra. Fontos, hogy a tanulók megtapasztalják, hogy maguk is képesek pozitív módon adni valamit a világnak.

Feladatok:

- Az emberi lét esztétikai dimenziójának megnyitása, az elemi művészeti tapasztalatok hozzáférhetővé tétele, ezek örömforrásként való megtapasztalásának segítése. Az elemi esztétikai élmények rendszeres megtapasztalásának segítése a fények, hangok, hangdialógusok, zeneművek közvetítése, megmutatása által, a mozgás (a tánc elemeinek beépítése) hozzáférhetővé tételével.
- Az aktív cselekvés ösztönzése, elemi művészi tevékenységek végzése és a közös kreativitás élményének megtapasztalása.
 - Olyan helyzeteket kell teremteni, amelyben a tanulók megélhetik a közösen végzett kreativitás, az együttgondolkodás kihívásait és élményét. A közösen készített műalkotásokon, közösen végzett művészeti tevékenységeken - együtt festett kép, közös zenélés, éneklés, csoportos meseszöveg stb. - keresztül a tanulók megtapasztalják az együttalkotás közösségi jellegét és azt, hogy az így létrehozott alkotás különbözik az egy ember által létrehozott műtől.

5.5 Érzelmi és szociális nevelés – Az én pozitív megtapasztalása, megnyílás a közösség felé, a kommunikáció kulturált formáinak elsajátítása

A személyes érzelmek kifejezése és a másik ember érzelmeinek megértése, a másokkal való együttműködés kialakulásának segítése az iskolai oktatás alapvető - a kommunikáció fejlesztésével szoros összhangban álló - feladatai közé tartozik. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók számára a szűkebb és tágabb közösségi életben való részvétel az egyik legnehezebben teljesíthető feladatot jelenti. A tanulóknak kezdetben lehetővé kell tenni, hogy önmagukat egyedi, autonóm lényként tapasztalják meg, és ilyenként képesek legyenek belépni egy közösségbe, és részt venni annak életében.

Az „én” és a „nem én” elkülönülése, a másik személy valóságának és egyediségének megtapasztalása:

- A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermek és édesanyja többnyire szoros együttélésben léteznek, a fejlesztő nevelés-oktatás-nevelés kezdetén bizonyos esetekben még az „én” és a „nem én” elkülönülése sem megy végbe a gyermekben. Saját magát anyja részeként, anyját önmaga kiterjesztett énjeként ragadhatja meg, fizikai és érzelmi állapotuk gyakran egymás tükörképe.
- Az iskolai nevelésnek meg kell adnia azt a biztonságot és védettséget, ami felbátoríthatja a gyermeket arra, hogy az általa megélt világtól a dologi világ s az abban élő személyek felé forduljon.

Az „én” pozitív megélésének segítése, a szociális kapcsolatok megnyílásának támogatása:

- A gyermekek minden megnyilvánulását énjük kifejeződésének kell tekinteni, és ügyelni kell arra, hogy szubjektív szükségleteik megértésre, felelősségteljesen kielégítésre kerüljenek.
- A tanulóknak a nevükön történő megszólítás tudatosíthatja, hogy az egyes helyzetekben róluk van szó. Törekedni kell annak tudatosítására, hogy társainak, akik körülötte vannak, is van nevük, és közösen tevékenykednek a nap folyamán.

- A saját testiség lehetővé teszi a másik énjével való találkozást, és ez egyben az én kifejeződésének egyik első formáját adja. A gyógypedagógus feladata, hogy a saját test megtapasztalásának sokféle formája útján gondoskodjon az én pozitív megéléséről és megtapasztalásáról.
- Az önálló mozgás az én kifejeződése. A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók esetében a mozgás gyakran erősen akadályozott vagy biztonsági okokból mesterségesen korlátozott. A fejlesztés feladata a mozgás ösztönzése, segítése. Minden lehetőséget meg kell ragadni az önindított mozgás kivitelezésére. A súlyosan mozgáskorlátozott tanulók számára a testmozgást és a helyváltoztatást segítséggel kell biztosítani.
- A gyógypedagógus feladata, hogy segítse a tanulókat a világ jelenségei felé fordulásban, az élmények befogadásában, az érdeklődésüknek megfelelő emberek, dolgok és események megismerésében.

Kapcsolatfelvétel és közös tevékenység, a szociális kapcsolatok pozitív jellegének megélése, a kommunikáció közösségi formáinak ösztönzése

- A közös játék, a mindennapi testápolás során szerzett pozitív tapasztalatokkal ösztönözhetőek a tanulók arra, hogy újra és újra megnyíljanak környezetük felé. A másokkal teremtett biztonságos és örömteli kapcsolatok kialakítására minden alkalmat ki kell használni.
- Olyan helyzeteket teremtése szükséges, amelyekben a tanulóknak alkalmuk nyílik arra is, hogy egymással kapcsolatot teremtsenek. A tanulók mintaadással és rávezető játékokkal is motiválhatók.
- Az akadályozott tanulók kommunikációjában gyakran megfigyelhető, a környezet számára kellemetlen jelzéseket célszerű fokozatosan leépíteni, s helyettük olyan jelzéseket kialakítani, amelyeket a környezet is szívesen fogad, tudomásul vesz, és szívesen reagál rájuk.

A közösségi kommunikációs formák megtanulása, alkalmazása

- A gyógypedagógus feladata, hogy tanulóként olyan szociálisan is elfogadható jelzést találjon és alakítson ki, amely alkalmas arra, hogy a tanuló felhívja magára a figyelmet.
- Az üdvözlés a kapcsolatteremtés és a kommunikáció része. Jelzés a másoknak arról, hogy „itt vagyok én is, és látom, hogy te is itt vagy”. Az üdvözlés: nyitás a másik felé. A gyógypedagógus feladata, hogy a megfelelő pozicionálás után olyan jelzést találjon a tanulóknak, amivel önállóan és érthetően tudják üdvözölni a környezetükben lévőket.
- Kommunikáció közben az érdeklődést fenn kell tartani. A gyógypedagógus feladata, hogy a tanulóknak megtanítsa, hogyan tarthatják fenn a figyelmet kommunikáció közben (például gyakori visszajelzés hangjelzéssel, szempillantással, egyéb metakommunikatív eszközzel stb.), hogyan kommunikálhatnak minél hatékonyabban, ami elengedhetetlen a szociális kapcsolatok kialakításához.
- A gyógypedagógus segítse a tanulókat érzelmeik differenciált kifejezésében és mások érzelmeinek, hangulatainak érzékelésében és megértésében
- A konfliktuskezelés természetét a tanuló képességeihez, adottságaihoz kell mérni.
- Mindezen tényezők fejlesztésével, optimalizálásával segítse a gyógypedagógus a tanulót, hogy minél aktívabban vehessen részt a csoport életében.

A közösségben való viselkedés formáinak tanítása, a szűkebb és tágabb világ kommunikációs normáinak megtanulása és gyakorlása

- A tanulóknak meg kell tanítani a kulturált együttlét szabályait, az ezek során alkalmazható kapcsolatteremtés lehetőségeit. A közösségi alkalmakat - reggeli kör,

étkezések, közös programok stb. - úgy kell kialakítani, hogy a kapcsolatteremtésre, ha igénye van rá, minden tanulónak módja legyen.

- A csoportban való létezés, az ott kialakított kapcsolatok után fokozatosan kell megtanítani a gyermekeknek, hogy mi a különbség az ismerősökkel és idegenekkel való kapcsolat között. A közvetlen és a távolságtartó magatartás jellemzőit, az ismerkedés elfogadható formáit kell megtanítani nekik.
- Az iskolán kívüli színterekre jellemző viselkedési formákat segíteni kell elsajátítani. Más és más az elfogadható viselkedés a játszótéren, a könyvtárban, az áruházban, uszodában, étteremben, vendégségben vagy éppen egy szalonnasütés alkalmával stb. Az oktatás során ezeket a normákat is közvetíteni kell a tanulóknak felé.

5.6 Fejlesztő gondozás – Önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés, az önállóság és önellátás képességének elsajátítása, az emberiség szükséglet-kielégítés kultúrájának megismerése

A súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók testi szükségleteinek kielégítése, valamint az e területeken való önállóság megszerzésének elősegítése alapvető pedagógiai jelentőséggel bír, és nagymértékben hozzájárul a tanuló kommunikációjának, kognitív képességeinek - különösen az érzékelés és észlelés funkcióinak - fejlődéséhez. Az önkiszolgálás és az egészséges életmódra nevelés magában foglalja az alapvető biológiai szükségletek kielégítésének - a kommunikáció fejlődése szempontjából alapvető jelentőséggel bíró - kezdeti lépéseit, a mindennapos tevékenységek tanítását és gyakorlását, valamint az emberi szükségletek életkoronként változó jellegének elismerését és megélésének segítségét, illetve azok kulturális vonatkozásainak elsajátítását.

Az önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés célja az önellátás szintjének emelése, a személyi függőség és kiszolgáltatottság csökkentése, a mindennapos tevékenységekhez kapcsolódó alapvető életmódbeli ismeretek elsajátítása, valamint az emberi szükségletek kezelésének, kontrolljának és kulturált kielégítésének megtanulása. E területek a megtanult készségek kitüntetett gyakorlóterepei, a rögzülés és általánosítás eszközei, s a természetes kommunikációs helyzetek legjobb modellhelyzetei. Az önkiszolgálásra és egészséges életmódra nevelés célkitűzéseinek megvalósítása érdekében a testi higiénia biztosításához, az öltözés-vetkőzés, az étkezés segítéséhez a fejlesztő gondozásnak nevezett gyógypedagógiai tevékenység elvei, feladatai és eljárásai alkalmazhatók.

A kiválasztási folyamatok (vizelet- és székletürítés) érzékeltetése, együttműködés kialakítása az ehhez kapcsolódó tevékenységekben (pelenkázás), szobatisztaságra nevelés.

- Súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók esetében a kiválasztás, valamint a vizelet- és székletürítés megkönnyítéséhez megfelelő étrend szükséges. A rendszeres és bőséges folyadékbevitel, a rostokban gazdag, változatos étrend biztosítása hozzájárul a mozgásszegény életmódból és a gyomor-béltraktus környékén tapasztalható izom működési zavarokból fakadó ürítési problémák csökkentéséhez.

A testápolás, mint örömet adó élmény és a külső segítség elfogadása, együttműködés kialakítása, alapvető tisztálkodási szokások kialakítása (mosakodás, fogmosás), a tisztálkodás helyzeteiben a testi érzékelés, a dologi és emberi világról szerzett tapasztalatok biztosítása.

- A tisztálkodási helyzeteket úgy kell kialakítani, hogy azokat a gyermek pozitív élményként élhesse meg. Az egyes lépéseket azonos helyszínen, azonos sorrendben, azonos eszközökkel (ismert mosdókesztyű, szivacs, fogkefe), azonos mozdulatokkal (határozott, könnyen észlelhető mozdulatokkal) kell végezni, ezzel is segítve a szituáció felismerését, elfogadását, később pedig az aktív közreműködést. A tisztálkodási helyzetek ideje illeszkedjék szorosan a napirend tevékenységeihez (étkezés előtt és után kézmosás, étkezés után fog- és arcmosás stb.), hogy a gyermekek számára értelmet nyerjenek, kellő motiváció alakuljon ki.

Az öltözés, vetkőzés tevékenységeiben való együttműködés kialakítása és önállóságra nevelés

- Az öltözés, vetkőzés ideje szorosan illeszkedjék a napirend tevékenységeihez (levegőzés előtt felöltözünk, pelenkázás előtt levetkőzünk), hogy a gyermek számára értelmet nyerjenek, kellő motiváció alakuljon ki a tevékenységek vonatkozásában. Az öltözés, vetkőzés során mindig elegendő időt kell biztosítani az egyes mozdulatok gyakorlására.
- Ha a tanuló kommunikációs jelzései nem minden esetben megbízhatóak, fokozottan ügyelni kell a megfelelő öltöztetésre a betegségek, és az időjárás okozta problémák elkerülése érdekében.

Az étkezés (evés, ivás) tevékenységeiben való együttműködés kialakítása és önállóságra nevelés

- Az étkezés, az evés és ivás nem korlátozható a biológiai értelemben vett táplálékfelvételre, hanem legalább ugyanekkora arányban jelent lelki és szellemi örömforrást, s ezzel együtt szociális élményt. Félelmektől és frusztrációtól terhes szituációban, kommunikációs zavarokkal terhelt kapcsolatban valóban nehezen elképzelhető, hogy a sokszor mindkét fél számára nehézkes étkezést örömteli élménnyé lehet alakítani. A fejlesztő gondozáson belül az étkezés tevékenységeiben a zavarok leküzdése mellett a minél aktívabb közreműködés elérése a cél.
- Az étkezés (evés, ivás) helyzetét úgy kell kialakítani, hogy azokat a gyermekek pozitív élményként élhessék meg. Az egyes lépéseket azonos helyszínen, azonos sorrendben végezzék, ezzel is segítve a szituáció felismerését, elfogadását, később pedig az aktív közreműködést. A megfelelő hosszúságú idő, a kellemes légkör és a nyugodt odafordulás lehetővé teszik a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek számára a táplálékfelvétel problémamentességét. Az étkezés elején rá kell hangolódni a tevékenységre. A külső, zavaró körülményeket lehetőség szerint ki kell iktatni.
- Az étel minősége, jellege és állaga, a tányéron való tálalás és a felkínált mennyiség mind-mind jelentősen befolyásolják az élményszerűséget. Az étkezés rendszerint a napirend szerint kötött időpontban történik, ez biztonságot nyújt a tanulók számára, a rendszeresség és az előkészületekben való részvétel segít felkészülni a tevékenység végzésére. Ez növelheti a tevékenységhez szükséges motivációt. A tanulókkal való közös étkezés egyrészt legyen pozitív közösségi élmény, másrészt a mintaadás módszerével segíthetjük az étkezésben való részvétel fejlődését. A tevékenység megkezdése előtt minden szükséges alapanyag és eszköz legyen előkészítve, hogy a folyamatot ne kelljen félbeszakítani.
- Az evésterápiás eljárásoknak a csoport életében mindig a rendszeres étkezési helyzetekbe ágyazottan kell megvalósulniuk. Az étkezésben megcélzott egyre nagyobb önállóság elérése érdekében fontos a tanuló által könnyen kezelhető eszközök kiválasztása.

- Étkezéskor olyan testhelyzetet kell létrehozni, amely a tanuló számára biztosítja a probléma- és félelemmentes táplálékfelvételt. A tanuló mozgásállapota és mozgáskészsége határozza meg, hogy milyen testhelyzetben és milyen segédeszközök (ültető-modulos kerekesszék, kapaszkodók) használatával tudjuk megkönnyíteni a helyes testhelyzet felvételét és megtartását.
- Tanulónként egyénileg kell meghatározni, hogy milyen edényekből (tányér, pohár), milyen evőeszközökkel (kanál, villa) történjék az evés és ivás. Iváskor az életkori sajátosságoktól, a tanuló képességeitől függően a cumisüvegtől a pohárig kell a megfelelő eszközt kiválasztani, szem előtt tartva a minél hatékonyabb és minél önállóbb cselekvés-végrehajtást. Ugyanez vonatkozik az evés során a tálalóedények (tányér) és evőeszközök kiválasztására. Az önálló étkezésnél nem baj, ha az étel szétmaszatólik, a gyermek öltöztetésénél és az étkezési helyzet megteremtésénél gondoljuk erre.
- Ha a tanuló kommunikációs jelzései nem minden esetben megbízhatóak, fokozottan ügyelni kell az étkezési szituációban a legapróbb jelzésekre, testmozdulatokra, hogy elkerülhetők legyenek az esetleges balesetek (félrenyelés, hányás stb.). A megfelelő sűrűségű, állagú, méretű ételek segítik a rágást, a nyelést és a megfelelő emésztést. Fontos, hogy gyermekeknek mindig legyen lehetőségük több étel vagy ital közül választani. Ez az autonóm személyiség, az egyéni ízlés és a kognitív képességek fejlődése szempontjából jelentős.
- Valamely ételre vagy alapanyagra való érzékenység esetén feltétlenül szükséges a megfelelő diéta összeállítása (diétetikus szakember segítségével). A fogak épségének megőrzése érdekében is fontos a rágás kialakítása és gyakoroltatása, az étkezés utáni fogmosás, az édes ételek és italok, valamint az étkezések közötti nassolás kerülése.

6. Az iskolai fejlesztés

6.1 Differenciálás, egyéni tanulási utak, erősségek, fejlesztendő területek, habilitáció és rehabilitáció

6.1.1 Állapotfelmérés

A tanulók körültekintő ismerete elengedhetetlen a differenciált oktató-nevelő munkához, valamint a tanulócsoporthoz való képességének állapotfelmérése is.

Az állapotfelmérés a pozitívumot emeli ki, ugyanakkor számba veszi a tanuló képességstruktúrájában észlelt funkciózavarokat is. A hiányok, zavarok számbavétele a reális célkitűzések megfogalmazását kell, hogy segítse. Ez szolgál majd a félévi vagy év végi értékelés elkészítésének alapjául is.

Az állapotmegismerés a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók esetében folyamatos. Pedagógiai diagnosztizálást a súlyosan-halmozottan sérült fejlesztő iskolások körében az alábbi eljárásokkal tervezzük:

- TARC-felmérés (kérdőívés eljárás)
- PAC-kérdőívés eljárás.

A pedagógus megfigyelés alapján dönt, melyik felmérési eljárást alkalmazza.

6.1.2 Egyéni (individuális) nevelési – oktatási - fejlesztési terv

Célja: Hosszú távú célkitűzések megfogalmazása.

A gyermek egyéni képesség- és készségfejlődése határozza meg, hogy a heti óraszámából milyen arányban vesz részt egyéni és milyen arányban, csoportos foglalkoztatásban. Az egyéni fejlesztő foglalkozások nyújtanak lehetőséget arra, hogy speciális gyógypedagógiai és/vagy terápiás segítséget nyújtsunk a tanulóknak (pl. beszéd- és kommunikációfejlesztés, mozgásnevelés, rehabilitációs foglalkoztató terápia stb.).

A különböző terápiák alkalmazásának lehetősége a tanulók sajátos nevelési igényének, a helyi körülményeknek, valamint a terápiás ellátásokhoz szükséges meglévő, illetve igénybe vett szakembereknek is függvénye. Az egyes tanulók esetében a szakértői bizottság és szükség esetén a szakorvos javaslata alapján - a szülők véleményének ismeretében - az intézmény szakemberei közösen határoznak.

6.1.3 Éves terv

Célja: a csoport tevékenységeit tartalmazza félévenként.

Tematikáját tekintve kapcsolódik az évszakok változásával kapcsolatban álló természeti jelenségek, időjárás, környezet változásainak, élőlények alkalmazkodásának megfigyeléséhez, megtapasztalásához, átéléséhez. Iskolai hagyomány a népszokások ápolása, ezért a tantervbe beépítjük a súlyosan-halmazottan sérült gyermekek által is megközelíthető népszokásokat, a családi ünnepeket, a számukra is közel hozható iskolai ünnepeket, eseményeket. Minden évszakban az időjárás megfigyelése és megtapasztalása, ehhez kapcsolódóan természetes anyagok gyűjtése és felhasználása. Adott évszakhoz kapcsolódó gyümölcsök, zöldségek ízlelése, az egyes ünnepkörökhöz/évszakhoz kapcsolódó jellegzetes ételek elkészítése, elfogyasztása. Évszaknak megfelelő öltözködés megismerése. Mindezekhez hangok, zajok, zenék, versek, dalok, mondókák kapcsolása, mozgásos tevékenységekkel történő összekapcsolása.

A súlyosan és halmazottan fogyatékos gyermekek sajátos nevelési és terápiás szükségleteiből, igényeiből adódóan nem lehet a nevelést és oktatást sem a tananyag struktúrája, sem tér- és időbeli elrendezése szempontjából egységesen kialakított szerkezetbe rendezni. A differenciált tervezőmunka ezért a nevelés-oktatás fontos elemét képezi. A pedagógiai munka szakaszolása a gyógypedagógiai tevékenység tartalmi kínálatának életkori sajátosságokhoz alkalmazkodó strukturálását, valamint koncentrikus bővítését jelenti, mindenkor szem előtt tartva a gyermek, tanuló adottságait, képességeit, sajátos nevelési igényét. A tervezés legfontosabb lépése a tanulók alapos ismerete, az egyes tanulók, illetve a tanulócsoporthoz képest a képességstruktúrájának pontos vizsgálata, feltérképezése.

A pedagógiai diagnosztikához számos eszköz (fejlődési skálák, felmérő lapok, kérdőívek) áll rendelkezésre, de a gyógypedagógus saját maga is összeállíthat olyan kérdéssort vagy kérdőívet, amelyet a fejlesztést szolgáló nevelés, oktatás megkezdése előtt minden gyermekről felvesz. A tervezőmunka kezdetekor fontos a szülő és az iskolai nevelést megelőzően a gyermekkel foglalkozó intézmény szakemberei megfigyeléseinek, tapasztalatainak megismerése is. A tanulók diagnosztikus értékelése minden esetben a pozitívumokra koncentrál, kiemeli a megmaradt, illetve a meglévő képességeket, funkciókat, ugyanakkor számba veszi a gyermek képességstruktúrájában található hiányosságokat, funkciózavarokat is. A hiányok, zavarok számbavétele a reális célkitűzések megfogalmazását kell, hogy segítse.

A pedagógiai diagnózis célja annak feltérképezése, hogy mit tud a gyermek, és azt hogyan tudja, illetve melyek személyes szükségletei. Nagyon fontos alapos információk gyűjtése a gyermek megelőző élethelyzetéről, kialakult szokásairól, családi vagy intézményes

nevelésük eddig elért eredményeiről és kudarcairól. A tervezés során elengedhetetlen annak figyelembevétele, hogy a tanuló maga és közvetlen környezete mit jelöl meg elsődleges hiányként, illetve milyen igényeket fogalmaz meg. A gyermek korábbi tapasztalatai mellett a diagnózis kitér a tanuló viselkedésének, tanulási és tevékenységi képességeinek elemzésére is természetes és „mesterséges” helyzetben.

A pedagógiai diagnosztika a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók esetében nem egyszeri vizsgálatot, hanem folyamat-diagnosztikát jelent: a korábbi életszakaszra vonatkozó információk megszerzése mellett 8-12 hetes megfigyelési időszaknak kell eltelnie ahhoz, hogy alapos információkat szerezzünk a gyermekről, képességeiről az egyéni nevelésioktatási terv és pedagógiai program elkészítéséhez, a célok, feladatok meghatározásához, a pedagógiai és terápiás módszerek, eljárások kiválasztásához. Különösen a csoportba, osztályba újonnan érkező tanuló esetében szükséges hosszabb megfigyelési időt szánni az egyéni tervezés előtt. A korábban már ismert tanuló esetében a következő évi egyéni nevelésioktatási terv összeállítása előtt elegendő lehet rövidebb megfigyelési időszak a tanév kezdeté.

A gyermek folyamat-diagnózisa alapján elkészített felvételi pedagógiai vélemény, valamint a szülői kérdőív a tanulóról szerzett tapasztalatokat, megfigyeléseket, esetleg teszteredményeket tartalmazza. A pedagógiai vélemény az első megfigyelési időszak alkalmával a legrészletesebb, ez szolgál majd a félévi vagy év végi értékelés elkészítésének alapjául, mely a kiindulási helyzethez viszonyítva tartalmazza a változásokat.

A pedagógiai véleményt célszerű minden tanév kezdetén kiegészíteni, hogy a gyermek fejlődése következtében megváltozott kiindulási helyzet alapján kerüljön sor az adott tanévre vonatkozó célkitűzések meghatározására.

A pedagógiai diagnózis és vélemény szolgáltatják az alapot a hosszú távú célkitűzések megfogalmazásához. A hosszú távú tervezés komplex és általános célkitűzéseket tartalmaz, alkalmazkodva a gyermek képességeihez, szükségleteihez, igényeihez, érdeklődéséhez. A hosszú távú célokat általában egy tanévre célszerű megadni, de az időintervallum gyermekenként változhat. A célok a gyermek fejlődése alapján módosíthatóak.

Az egyéni (individuális) nevelési - oktatási - fejlesztési terv a gyermek pedagógiai diagnózisának eredményeiből, az individuális célkitűzésekből, valamint az egyes tartalmi egységek megvalósítása során alkalmazandó speciális didaktikai-metodikai lépések konkrét megfogalmazásából áll. Az egyéni fejlesztési terv szoros összhangban áll a csoport számára kidolgozott éves tervvel és az adott tanévre készített heti ütemtervvel, csupán a módszerek, eszközök tekintetében jelennek meg az eltérések.

Az egyéni fejlődés ütemét követve módosítható az egyéni fejlesztési terv. Az éves terv a nevelés tartalmait szem előtt tartva készül, a csoport tevékenységeit tartalmazza. Egy-egy tartalom megtartása legalább két egymást követő évben indokolt, az új elemek bevezetésekor a fokozatosság - egy-egy apró mozzanatot cseréje a programban - szem előtt tartása szükséges. Az éves terv tartalmazza az ünnepeket és az iskola által - de lehetőség szerint a szülők bevonásával - szervezett közös programokat (kirándulás, farsang, nyaralás, múzeum látogatása stb.).

6.1.4 Heti terv

Célja: A rendszeresen ismétlődő tevékenységek mellett tartalmazza a tematikus tervezés alapján kitűzött tartalmi egységek feldolgozását. Tartalmazza a csoportos és egyéni foglalkozások rendjét.

Kialakítását meghatározza a csoport napirendje, amelyben egyes, tevékenységek - pl. reggeli köszöntés, étkezések, a testápolás tevékenységei, pihenőidők - rendszeresen ismétlődnek. Mindez szükséges ahhoz, hogy a gyermekek tájékozódási biztonságérzete

kialakuljon, mindig tudják, hogy az egyes tevékenységek hogyan következnek egymás után. Az étkezések és a testi higiénia tevékenységei is a fejlesztési időszak szerves részét képezik. A rendszeresen ismétlődő tevékenységek mellett a hét egyes napjain kerül sor a tematikus tervezés alapján kitűzött, különböző tartalmi egységek feldolgozására.

6.1.5 Napirend/Órarend

Célja: a naponta ismétlődő tevékenységeket tartalmazza. Mindez szükséges ahhoz, hogy a tanulók tájékozódási biztonságérzete kialakuljon.

A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveiben megfogalmazott fejlesztési területekkel, ajánlásokkal összhangban, intézményünkben az alábbiak szerint alakul:

Foglalkozásterv a fejlesztőiskolában /a foglalkozás neve	heti foglalkozás szám	szervezési forma
kommunikációfejlesztés	5	csoportos, egyéni
szenzomotoros fejlesztés	4	csoportos, egyéni
kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés	3	csoportos, egyéni
környezeti nevelés	3	csoportos, egyéni
mozgásra nevelés	5	csoportos, egyéni
összesen:	20	

6.1.6 A csoportban végzett nevelés, oktatás

A csoportban végzett tevékenységek szükségesek a közösségi élmények átéléséhez, a közösséghez tartozás megéléséhez, a társakkal való együttműködés megtapasztalásához és gyakorlásához, azaz a szociális és érzelmi nevelés alapvető feladatainak megvalósításához.

6.1.7 Terápiás eljárások

Gyógypedagógiai jellegű fejlesztések, terápiák:

- Értelmi területek fejlesztése
- Bazális terápia
- Beszédfejlesztés
- Etetés (evés) terápia
- Alternatív és augmentatív kommunikáció
- Látásfejlesztés
- Hallásfejlesztés
- Zeneterápia
- Hangtál-terápia
- Kutyaterápia (lehetőségek szerint)

Mozgásos jellegű fejlesztések, terápiák:

- Mozgásfejlesztés
- Szenzoros integrációs terápia
- Gyógytestnevelés, gyógytorna
- Hidroterápia (lehetőség szerint)

Fizioterápiás kezelések:

- Gyógymasszázs
- Biopton lámpa
- Tens –készülék

6.2 A tanulók értékelése

A fejlesztő nevelés-oktatásban egyénileg történik az értékelés.

A gyermek állapotának és fejlődésének félévi és év végi írásbeli, szöveges értékelése a bizonyítványban kerül rögzítésre.

A tanulókkal foglalkozó szakmai team minden félévben és tanév végén készít értékelést a gyermek haladásáról. Ez az értékelés lehetőséget nyújt arra, hogy a szakmai team egységbe foglalja tapasztalatait, kontrollálja önmaga munkáját és a pedagógiai tervet.

Az értékelés tartalmazza a tanuló minden egyes fejlesztési területen elért eredményeit és nehézségeit, javaslatokat tesz az újabb fejlesztési terv elkészítésére vagy a meglévő kiegészítésére, módosítására.

6.3 Gyermekétkeztetés rendje

A gyermekétkeztetést helyben biztosítjuk. Szükség esetén a pépesítés, illetve az orvos által előírt diétás étrend is megoldható.

6.4 Egészségügyi problémák, gondozási feladatok ellátása

Az iskola-egészségügyi ellátásról szóló **26/1997. (IX. 3.) NM rendelet** leírja, hogy az iskolák egészségügyi ellátását az iskolaorvos és a védőnői hálózat látja el, az alábbiak figyelembe vételével:

- Szakorvosi javaslatok, vizsgálati leletek: A szakorvosi vizsgálatok után a leleteket/leletek másolatát a szülők kötelesek az iskola, osztályfőnök/csoportvezetőnek átadni, hogy mindenki tisztában legyen a gyermek jelenkori egészségügyi állapotával.
- Betegség: A gyermek esetleges megbetegedésekor, amennyiben az intézményben tartózkodik, megvizsgálja az iskola-orvos, ő tesz javaslatot a további ellátására és teendőkre. Az iskola értesíti a szülőt a gyermek betegségéről. Amennyiben a betegség olyan mértékű, a szülő köteles gyermekéért jönni az intézménybe és saját házi orvosához elvinni gyermekét további kivizsgálásra. A gyermek miután meggyógyult, gyermekorvos/házi orvos/szakorvos által írt igazolás ellenében jön újra az intézménybe.
- Baleset: Esetleges balesetek esetén a gyermekkel lévő pedagógus/segítő feladata értesíteni az eset súlyosságát mérlegelve az intézmény vezetőjét, szülőt és ha szükséges a helyi mentőszolgálatot.

A gondozási feladatokat a súlyos és halmozottan akadályozott személy segítői látják el a mindennapok során, hogy ha erre ő önállóan nem képes. Az iskolában a gyógypedagógiai asszisztens feladata, hogy a mindennapi gondozási ellátás biztosítva legyen a gyermek számára, legyen az etetés, pelenkázás stb. A gondozási feladatok egymásutánját a csoport napirendjében, illetve ha szükséges azt megkerülve végezzük el a kijelölt helyiségekben és módon, hogy a gyermek számára a lehető legkomfortosabb legyen a tevékenység.

6.5 Bekapcsolódás az intézmény hagyomány rendszerébe

A fejlesztő iskolai csoportjaink intézményünk szerves részeként, a többi csoportunkkal, azonos esélyekkel és lehetőségekkel működnek, így a súlyosan-halmozottan sérült gyermekek is részesei lesznek a Pedagógiai Programunkban meghatározott hagyományos közösségi rendezvényeinknek, pl.: műsoros tanévnyitó-ill. tanévzáró ünnepély, sportnap, Mikulás, Karácsonyi műsor, farsang, anyák napja, egészségnap „Jeles nap”, gyermeknap.

6.6 Szülői kapcsolattartás

- tanévnyitó, félévi és év végi szülői értekezlet, fogadó óra,
- igény szerint napi személyes kapcsolattartás,
- üzenő füzet,
- *Elektronikus Kréta-napló*
- nyílt nap, bemutató foglalkozások,
- az egyéni fejlesztési tervek közös kialakítása, konzultáció az egységes kommunikáció kialakítása érdekében.

6.7 Pedagógiai dokumentációk

- Elektronikus Kréta-napló
- egyéni fejlesztési tervek,
- egyéni fejlődési lap – bemeneti-, és kimeneti állapotmegismerés –

1. sz. Melléklet: Havi ütemterv

Szeptember

	Kommunikáció fejlesztése	Mozgás-fejlesztés/ Szenzomotoros fejlesztés	Kreativitásra, játékra, szabadidős- tevékenységre nevelés	Környezeti nevelés
1. hét	Köszönési, üdvözlési formák társak és felnőttek esetében	Szoktatás, felmérés, passzív tornáztatás, láb és kar emelések	A csoportszoba játéktárának felfedezése. Ismerkedés a homokkal.	Az osztály berendezésének, megismerése. Az iskola épületének, területének felfedezése.
2. hét	A társak és a csoportban dolgozó felnőttek felismerése nevük alapján.	Alapmozgások gyakorlása, mondókázás és ének közben.	Falevélből őszi képek készítése, ragasztással.	Az iskolán kívüli séta. Cél: levél és termés gyűjtés.
3. hét	Mondókák, énekek az őszi gyümölcsökről Szüreti multságok hangulatának megjelenítése.	Hason fekvő gyermek gurítása. Önálló gurulás reprodukálása.	Különböző hangszerekkel való megismerkedés, tanult mondókák, énekek alkalmazásával.	Séta. Cél: a séta szabályainak elmélyítése.
4. hét	A saját és társak jelének felismerése. – Ki ez? Őszi ruhatárunk megismerése.	Körjátékok, jelre való elindulás és megállás.	Festékes tenyérrel nyomdázás, őszi fa készítése.	Séta. Cél: - Az őszi fa megfigyelése, színei, jellemzői. Az emberek öltözkének megfigyelése

Október

	Kommunikáció fejlesztése	Mozgásfejlesztés	Játékra nevelés	Külső világ megismerése
1. hét	Gesztussal kísért egyszerű felszólítások felismerése. (Állj fel!, Ül le!, Gyere ide!)	Járás vállfogással, vonatozás, mondókázás közben.	Festés ujjal, az eső megjelenítése.	Ismerkedés az állatok hangjával. „Én elmentem a vásárba” című dal kíséretében.
2. hét	Állatmesékkel való ismerkedés. Mondókák, énekek ismétlése, elsajátítása az állatokról.	Vesztibuláris ingerlés különböző méretű labdákon.	Farm készítése, építése, műanyag állatfigurák segítségével.	Állatok felismerése képekről.
3. hét	Egyszerű tiltások és kérések, gesztussal és anélkül. (Nem szabad!, Add ide! Tedd oda!)	Ismerkedés a téri viszonyokkal kislabda segítségével. (lent, fent)	Egyszerű puzzle kirakása. (4-6db-os)	A játszótér felfedezése, a játszótér szabályainak megismerése.
4. hét	Őszi szünet	Őszi szünet	Őszi szünet	Őszi szünet

November

	Kommunikáció fejlesztése	Mozgásfejlesztés	Játékra nevelés	Külső világ megismerése
1. hét	A „ Dióbél bácsi” című mondóka elsajátítása, megismerése.	Kar, láb mozgások, törzs hajlítások. „ Fúj a szél a fákat”	Dióhéjból katica és béka készítése.	Séta. Cél: Keressünk diófát!
2. hét	Testrészeink-vel való ismerkedés, mondókázás közben.	Alap gimnasztikai gyakorlatok fentről-lefelé haladva.(fej, kar, törzs, láb)	Babázás, játék baba gondozása.	Séta. Cél: A közlekedési eszközök megfigyelése.
3. hét	Játékok felismerése, egyeztetése: baba, autó, kocka, stb, színfelismerési gyakorlattal egybekötve.	Akadálypálya	Város építése kockából	Séta. Cél: A közlekedési lámpa megismerése.
4. hét	Érzék-szerveink Szem, Száj. Fül, Orr, Kéz	Labda játékok: dobás, gurítás	Gyurmázás: lapítás,gömbölyítés, sodrás	Ízekkel való ismerkedés, gyümölcstál készítés.

December

	Kommunikáció fejlesztése	Mozgásfejlesztés	Játékra nevelés	Külső világ megismerése
1.hét	Készülődés a Télióra: bábozás, mondóka, ének.	Emelések, tologatás, húzás: babakocsi, talicska.	Télapó készítés: vágás, ragasztás, tépés.	A hó megismerése: hógolyó és hóember készítés.
2.hét	Téli mondókák, énekek. A tél jellemzőinek megbeszélése.	Szánkózás/	Téli táj készítése: gyúréssel, színezéssel, vattából.	A téli séta.
3.hét	Készülődés karácsonyra: Karácsonyi énekek, mondókák.	Hógolyódobás, (zokni labda) szánkózás/	Karácsonyfa díszítés sematikus rajzon, közben karácsonyi zenék hallgatása.	Főzés: Mézeskalács sütés.
4.hét	Téli szünet	Téli szünet	Téli szünet	Téli szünet

Január

	Kommunikáció fejlesztése	Mozgásfejlesztés	Játékra nevelés	Külső világ megismerése
1. hét	Téli szünet	Téli szünet	Téli szünet	Téli szünet
2. hét	- Téli mese megjelenítése bábozással. - Téli énekek, mondókák.	- Akadálypálya	- Téli táj: Só-liszt gyurmából.	- Kicsi- nagy differenciálás valós tárgyakon, majd képeken.
3. hét	- Érzelmek megjelenése: arcon, fotón, rajzon.	- Meghatározott helyre való célba dobás babzsákkal.	- Arcok színezése	- Séta. Cél: Az emberek megfigyelése.
4. hét	- Lakóhelyünk, címünk. - Szüleink, testvéreink.	- Kijelölt útvonalon különböző típusú járás.	- Lakóházak festése vízfestékekkel. (színező lapon)	- Családi fotó nézegetése.

Február

	Kommunikáció fejlesztése	Mozgásfejlesztés	Játékra nevelés	Külső világ megismerése
1. hét	- Cselekvések felismerése. Mit csinál?	- SIT	- Tevékenységek megjelenítése utánzással: dagasztás, kalapálás, kaszálás, stb..	- A helyes étkezés szabályainak gyakorlása.
2. hét	- Farsangi énekek, mondókák.	- Finommotorika fejlesztés: csipesszelés, gombolás.	- Festés dugóval.	- Busójárás megismerése képekről, filmről.
3. hét	- Maszkabál című dal hallgatása, megbeszélése.	- Járás és törzs gyakorlatok.	- Farsangi álarc készítése	- A kiszabáb égetés megtekintése.
4. hét	- Tél zárás: mondókák, énekek.	- Akadálypálya	- Bohóc színezés	- Séta. Cél: A hó olvadás megfigyelése.

Március

	Kommunikáció fejlesztése	Mozgásfejlesztés	Játékra nevelés	Külső világ megismerése
1. hét	- A tavasz jellemzőinek megbeszélése	- Talaj gyakorlatok	- Ritmikus sor kirakása, fűzése, ragasztása.	- Séta. Cél: Tavaszi virágok megfigyelése.
2. hét	- A márc. 15.-ei ünnep megbeszélése.	- Labda gyakorlatok, labdavezetés.	- Zászló készítés.	- A márc.15.ei műsor megtekintése.
3. hét	- Tavaszi mondókák, énekek. - Húsvéti dalok, locsolóversek	- SIT	- Tavaszi virágok színezése. - Tojás festés	- Séta. Cél: Tapasztalat gyűjtés a természet ébredéséről.
4. hét	- Tavaszi szünet	- Tavaszi szünet	- Tavaszi szünet	- Tavaszi szünet

Április

	Kommunikáció fejlesztése	Mozgásfejlesztés	Játékra nevelés	Külső világ megismerése
1. hét	- Mese a tavaszról. - Zene hallgatás.	- Ritmus gyakorlatok.	- Montázs készítés papír gyűréssel.	- Hulladék újrahasznosítás, felhasználás.
2. hét	- Képek csoportosítása, megnevezése.	- Páros gyakorlatok.	- Forma- és színegyeztetés.	- Séta. Cél: A játszótér újrafelfedezése.
3. hét	- Tavaszi énekek, mondókák.	- SIT	- Párkereső, memória játék.	- Főzés. Palacsinta sütés.
4. hét	- Zöldségekkel való megismerkedés, képekről.	- Akadálypálya	- Zöldségek színezése, rajzolása zsírkrétával.	- Ízekkel való ismerkedés: zöldségtál.

Május

	Kommunikáció fejlesztése	Mozgásfejlesztés	Játékra nevelés	Külső világ megismerése
1. hét	- Készülődés Anyák napjára. - Anyák- napi vers tanulása.	- Dobógyakorlatok, különböző anyagú és méretű labdákkal.	- Ajándék készítés anyák napjára.	- Az iskolai Anyák- napi ünnepség megtekintése.
2. hét	- Egészséges életmód: zöldség, gyümölcs fogalmának elmélyítése.(képekről)	- Gimnasztika - Babzsák adogató verseny.	- Gyurmából zöldség és gyümölcs készítés.	- Hosszabb-rövidebb fogalmak összefüggése.
3. hét	- Valós gyümölcs és zöldségtál készítés, azok megnevezése és fogalom alá rendezése.	- Mászó gyakorlatok: földön, karikán való átmászás.	- Szituációs gyakorlatok: az állatok etetése.	- Séta. Cél: Milyen állatokat láthatunk?
4. hét	- Állatok megnevezése képekről, állatos mondókák, énekek.	- Utánzó gyakorlatok: állatok járását utánözva.	- Állat színezők kiszínezése.	- Kisebb-nagyobb fogalmak összefüggése.

Június

	Kommunikáció fejlesztése	Mozgásfejlesztés	Játékra nevelés	Külső világ megismerése
1. hét	A nyár jellemzőinek megbeszélése.	- SIT	- Körjátékok, kiszámolók.	- Séta. Cél: a természet és az emberek megfigyelése.
2. hét	A nyári ruhatárunk.	- Akadálypálya - Labda játékok	- Az éves munkáik rendszerezése.	- Az évszázó partira való felkészülés, megszervezése.
3. hét	Nyár veszélyei Év végi értékelés	Szabadtéri játékok	Vizes játékok	Játszótér használata, szabályai

2. sz. Melléklet: Napirend

Napirend

7:30-8:00	Gyülekező	tanterem, udvar
8:00-8:35	Kommunikáció – beszélgető kör	tanterem
8:35-9:00	Gondozási feladatok, tízórai	mosdók, tanterem
9:00-9:35	Foglalkozás (2. óra)	tanterem
9:35-10:00	Gondozási feladatok, Önkiszolgálás	mosdó
10:00-10:35	Foglalkozás (3. óra)	tanterem
10:35-10:55	Gondozási feladatok, Önkiszolgálás	mosdó
10:55-11:30	Foglalkozás (4. óra)	tanterem
11:30-11:50	Gondozási feladatok, Önkiszolgálás	mosdó
11:50-12:30	Ebéd	ebédlő/tanterem
12:30-13:00	Levegőzés	udvar
13:00-14:00	Gondozási feladatok, önkiszolgálás, Csendespihenő	mosdó, tanterem
14:00-15:00	Délutáni foglalkozás (mese-, zenehallgatás, színezés)	tanterem
15:00-15:30	Gondozási feladatok	mosdó
15:30-16:00	Uzsonna	tanterem